

вольнити потреби суспільного прогресу. Вже сьогодні ясно, що багато існує проблем, що ще не отримали свого відбиття в наукових дослідженнях. Дуже важливо, що автори у цьому розділі дали нові визначення таким поняттям, як «нація», «етнос», «етнополітика», «націоналізм», «шовінізм», «національні відносини». «вітчизна», «генеза української нації», «етнічна асиміляція», «етнічна соціологія» тощо.

Все це дозволило визначити концептуальну спрямованість етнонаціонального поступу, його теоретично-методологічні підвалини. Доречно зауважити, що в рецензованій книзі зібрано понад 500 визначень термінологічної системи етнонаціональної політики.

Так, зокрема, третій розділ присвячений державно-правовим аспектам національного розвитку України. В основі цього розділу — аналіз історичного процесу державотворення в Україні, починаючи від її витоків за часів Київської Русі до сьогодення. На нашу думку, розділ містить матеріал, який дасть поштовх для поглибленого вивчення та аналізу державотворчих процесів в Україні, збагатить вивчення цієї проблеми новими підходами.

У четвертому розділі «Проблеми етнонаціональної політики» сконцентрована увага на необхідності «демонтажу» старої національної політики, яка виправдовувала недооцінку та ігнорування національного фактора.

П'ятий розділ автори присвятили духовно-культурному відродженню України та культурі міжнаціонального спілкування. У розділі наголошується на тому, що національна своєрідність української культури базується на розмаїтті конкретних виявів за рахунок повноцінного засвоєння національної та всесвітньої культурної спадщини. Термінологічна визначеність розділу спрямована на підтвердження ідеї про те, що ставлення до власної історичної спадщини є важливим показником зрілості кожної національної культури.

Наступний розділ «Національне виховання, подолання гальмуючих факторів відродження» містить матеріал, який засвідчує необхідність вироблення системи національного виховання, цілеспрямованого процесу утвердження національної самосвідомості, прагнення до забезпечення національного розвитку України.

Завершується довідник розділом «Релігія і церква в етнонаціональному відродженні України», що становить помітний науковий інтерес.

Звичайно, варто було б побажати авторам більш повніше підійти до висвітлення окремих тем, але, звісно, можна зрозуміти й керівників авторського колективу — академіка УАПН Ю. І. Римаренка і члена-кореспондента АН України І. Ф. Кураса — адже обсяг довідника й так значно перевищує 50 аркушів.

В. О. СОЛОДЬКО (Київ)
М. М. ПОЛОНИНЧУК (Київ)

СТАРИННЫЕ ГОРОДА ХАРЬКОВЩИНЫ: ЗМИЕВ /

Гос. архив Харьковской области, Совет Харьковской областной организации Украинского общества охраны памятников истории и культуры.— Харьков, 1992.— 39 с.

Державний архів Харківської області при сприянні Ради обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури та Єпархіального управління Української православної церкви розпочав видання серії популярних збірників документів і матеріалів

з історії рідного краю. Вже побачив світ перший з них, присвячений місту Змієву — районному центру Харківської області України (редактор — д-р іст. наук А. І. Епштейн, упорядники — В. В. Резникова, В. Г. Панкратьєва, В. В. Швець).

Матеріали в збірнику згруповано по розділах: «Джерела», «Тяжкі шляхи прогресу», «Медицина — проблеми XIX ст.», «Коротко про народну освіту» тощо. Кожному документу, крім офіційного, передує авторський заголовок. Слід відзначити, що вони досить вдалі, чим привертають до себе увагу. Наведемо для прикладу хоча б такі: «Роздуми над назвою міста», «Загадка міського герба», «На що хворіли «брати менші?»», «З'їсти не лише пуд солі» та ін.

Перед упорядниками збірника стояло нелегке завдання — у невеликому за обсягом виданні відобразити різноманітні сторони життя м. Змієва в минулому столітті. Для цього вони з великої кількості архівних і літературних джерел відібрали найхарактерніші і водночас яскраві матеріали. В результаті їм вдалося досягти необхідної репрезентативності. Документи наводяться в найбільш суттєвих уривках, що значно полегшує роботу з ними. Другорядні деталі опущено. Втім бажаючи ознайомитися з тим чи іншим документом у повному обсязі можуть скористатися науково-довідковим апаратом і легко відшукати їх у Державному архіві Харківської області.

Збірник призначений для істориків, викладачів, студентів, учнів середніх навчальних закладів, краєзнавців, а також для жителів області та її гостей, які цікавляться історичним минулим краю. Особливої цінності він набуває нині, коли до планів наукових закладів впроваджуються курси історії й культури України, а сучасних підручників та посібників поки що бракує. Збірник може стати в пригоді викладачам і вчителям, а також буде корисним при проведенні масових заходів, організації виставок тощо.

Серед достоїнств рецензованого видання слід вказати на наявність ілюстрацій і деяких довідкових даних, які допоможуть туристам зорієнтуватися в Змієві.

Водночас хотілося б висловити й ряд побажань упорядникам, які вони могли б врахувати, готуючи до видання чергові випуски. Насамперед цікавить, чому вони обмежилися XIX ст.? Адже відомо, що немалий інтерес становлять і матеріали попередніх віків. Якщо вони відсутні в Державному архіві Харківської області, їх можна знайти в центральних архівах України і в Росії. Логічно було б вмістити у збірнику й документи, що стосуються початку XX ст. Те, що документи подаються мовою оригіналу, заслуговує схвалення, але коментарі до них можна було подати українською мовою. Посилання на архівні фонди подано наприкінці збірника, але за правилами їх треба було б давати одразу після того чи іншого документа.

Ці зауваження не знижують загальної позитивної оцінки видання й роботи його упорядників. Немає сумніву, що широкі кола читачів з нетерпінням очікуватимуть наступних випусків, присвячених іншим стародавнім містам Слобожанщини.

С. М. КУДЕЛКО (Харків)